

Wass Albert, a nyelv mestere

Wass Albert regényeit sok ezren olvassák országszerte, különösen a fiatalok. A szerző nemcsak a történetmondás és jellemábrázolás művésze, hanem az erdélyi nyelvnek is nagy mestere. Ezt írja Hagyaték című művében: „... barangolással töltöttem minden nyaramat. Jártam a hegyeket Erdélyszerte. Üldögéltem éjszakákon keresztül pásztorok tüze mellett, szénégetők kunyhója előtt, hegyerincek legelőin, bozontos, sötét sziklakatlanok mélyén, s szívtam magamba magányos hegyi emberek lassú, gonddal ejtett szavát.” S az erdélyi emberek lassú, gonddal ejtett szava beivódott a népnyelvet megörökítő ritmikus prózájába.

Az olvasóknak minden bizonnyal feltűnnek regényeiben az erdélyi tájszavak efféle mondatokban: „Ismeretlen észkas üverekből nyirkos kis szellők jöttek alá.” Az észkas ma is használatos tájszó, Wass Albert szűkebb pátriájában, Cege környékén ismerik: eredeti alakja észkaszó, belőle rövidült az észkas, északi fekvésű, árnyékos, nedves terület. Az üver az a nagy üreg, amely az öreg fák kidőlésekor keletkezik, de mélyedést is jelent általában. „Durdukás összegüzsörödött mellettem, mint egy kis kövér, gondtelt sündisznó” – írja az Adjátok vissza a hegyeimet! című híres, sok nyelvre lefordított regényében. Az összegüzsörödött hangfestő szó, mindenki érti: összezsugorodott. Vidáman hangzik a következő mondat: „A patak jegén sikongva csicsonkázta a gyermekek.” A csicsonkázik valóban bájos szó, jelentése: a jégen csúszkál. A köznyelvben is ismert csóré tájnyelvi jelentése meztelen, szegény: „Semmink sem marad, csak a csóré életünk.” Nucáról írja a következőt: „Feredése után megkeresett egy napos güböt.” A gübő kiapadt vízmeder, holt mederrész a tájszótárak szerint. A ciher bokros, bozotos hely: „nádi egér matatott a ciherben”. Olykor az író maga magyarázza meg a tájszavakat: „Ez a csónak hat szál deszkából tákolt vén skatulya volt, amit itt luntrának nevez a nép. Hosszú rudakkal kellett tolni előre a sátéban, iszapban s azokon a kanyargó ösvényeken, amit a halászok nyomkodtak maguknak a nádas közt vészától vészáig. Ezek a vészák nádból font kerítések, amiket beállítanak a sekély vízbe, a végén csapdaszerű ravasz görbületet formálva belőlük, melyekbe ha beúszik a hal, nem tud kijönni többet.”

Olykor a szavak hangzása idézi fel az erdélyi hangulatot: csürke a csirke, lügetes a ligetes, résző a része helyett. Érdekes a Ferkő név a Hagyatékban, olyan illeszkedési forma, mint a Nyíró (nyíró a köznyelvben).

Különleges hangulatúak a román eredetű tájszavak, szűk jelentéskörben mozognak, az erdővel és főleg a pásztorokdalással kapcsolatosak. A pláj havasi tisztás, hegyi ösvény, átjáró, a plájász erdőőr, mezőőr, a pojána havasi vagy erdei tisztás, az esztina vagy sztina juhászkunyhó, a pakulár juhász, a turma pedig juhnyáj. Az emberek ordát esznek; az orda édeskés ízű juhtúró vagy juhsajt, ma is kapható a piacokon. Gyakran esznek bálmost, ami kukoricaliszból sajtlevél, íróval vagy savóval készített étel. S a szereplők gyakran emlegetik a prikulicsot, ami nem más, mint kísértet. A Kard és kaszában mondja a Szent Lászlót megmentő Eröss Miklós: „De én most jól teszem, ha lépek ám egyet a dombon, mert apámék még azt hiszik ott a szakadásban, hogy megevett a prikulics.” A puliszka, vagyis a kukoricaliszból készült sűrű kása közismert szó, de eredete nincs tisztázva, talán latin jövevényszó. A Kard és kaszában olvashatjuk: „Először is tejes málét sütött a vénember, majd töpörtyús puliszkát meg túros puliszkát, jó csípős túróval. Aztán megígérte, hogy tavaszkor, juhfejtés idején újra eljön, s megtanítja őket bálmost készíteni.” Most már értjük, miért juhfejtéskor kell a bálmost készíteni. A főzés és az evés szinte szertartás: „Tóderik két nagy szőrös kezéből ünnepélyes lassúsággal eregette bele az aranyszínű kukoricalisztet a fortyogó vízbe. Édeskés puliszkaszag töltötte meg a házat és az égő bükkfa langyos illata. Aztán elkészült a puliszka is. Túróval vettek hozzá a deberkéből, és enni kezdtek” (A fuintineli boszorkány). A deberke alul szélesebb, fölül keskenyebb alakú faedény.

Egyéb erdélyiesség (transzszilvanizmus) is található Wass Albert műveiben, de róluk máskor ejtek szót. A különleges szavak jelentése kiolvasható a szövegkörnyezetből, de pontosabban ismerve jelentésüket, talán még jobban élvezzük az író sajátos világát.

Az Ember az országút szélén maga az író, s az ember gondolatai az író gondolatai: „Nem az a fontos, hogy velem mi lesz, én már a múlté vagyok. Nekem már csak az a dolgom, hogy hidat

építsek a múlt és a jövő között. És hogy ennek a hídnak pilléreibe beépítsek mindent, amit a múltból a jövőbe átvenni érdemes.” A hagyatékhoz a nyelv is hozzátartozik, az író nyelve, a XX. századi beszélt nyelv, ahogyan Erdélyben az egyszerű emberek ajkán élt.

Jászó Anna
MNO 2003

http://franka-egom.ofm.hu/irattar/irasok_gondolatok/konyvismertetesek/wass_albert/wass_albert/irasok/haklik%20norber.htm